

УДК 378.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-1-49>

Володимир КОЗЛЕНКО,

orcid.org/0000-0002-0542-2064

кандидат юридичних наук,

керуючий партнер

Мережі приватних шкіл «Креативна міжнародна дитяча школа»

(Київ, Україна) *volodymyrkozlenko@ukr.net*

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ФОРМУВАННІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ

Модернізація системи професійної підготовки майбутніх педагогів у ЗВО передбачає нове бачення розвитку особистості студента, тому володіння процесом проєктування є ознакою сучасної культури фахівця. Проєктування змінює тип мислення учасників проєкту, наближаючи його потреби до сучасної освіти. Тому виникає необхідність у пошуку шляхів формування проектної культури майбутніх педагогів з урахуванням інноваційних тенденцій реформування освіти.

У статті виокремлено та проаналізовано можливості використання проєктних технологій навчання та їх вплив на формування проектної культури майбутніх педагогів.

Встановлено, що проєктна культура виражається в проєктній діяльності й проєктному мисленні та втілена в мистецтві планування, винаходу, перетворення світу на підґрунті заздальгідь продуманих проєктів. Процес формування проектної культури має бути направлений на створення інноваційного середовища в навчальному закладі, тобто, створення умов для постійного пошуку, оновлення засобів професійної діяльності. Динаміка цього процесу може бути забезпечена лише тоді, коли проєктна культура функціонуватиме в педагогічному досвіді вчителя систематично.

Аналіз різних підходів до визначення суті проектної технології дозволяє говорити про її розвивальний потенціал, і, насамперед, про розвиток у майбутніх педагогів потреби в знаннях, стійкого інтересу до різних джерел інформації, здатності самостійно працювати з ними, а також розвитку ініціативності майбутніх вчителів, соціальних навичок у процесі групових взаємодій, набуття ними досвіду дослідно-творчої діяльності, потреби та інтересу до самоосвітньої діяльності. Включення майбутніх педагогів у проєктну діяльність сприяє підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу, формуванню творчого мислення, розвитку знань та умінь і формуванню потреби у самовдосконаленні.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в формулюванні та обґрунтуванні умов формування у майбутніх педагогів проєктної культури.

Ключові слова: проєктна культура, проєктні технології, професійна підготовка педагогів.

Volodymyr KOZLENKO,

orcid.org/0000-0002-0542-2064

Candidate of Legal Sciences,

Managing Partner of Network of Private Schools

“Creative International Child's School”

(Kyiv, Ukraine) *volodymyrkozlenko@ukr.net*

PROJECT TECHNOLOGIES OF LEARNING IN THE FORMATION OF FUTURE TEACHERS OF PROJECT CULTURE

Modernization of the system of professional training of future teachers in higher education institutions involves a new vision of the development of the student's personality, therefore mastery of the design process is a sign of the modern culture of a specialist. Projecting changes the type of thinking of project participants, bringing their needs closer to modern education. Therefore, there is a need to find ways to form the project culture of future teachers, taking into account innovative trends in education reform.

The article highlights and analyzes the possibilities of using project learning technologies and their influence on the formation of the project culture of future teachers.

It has been established that project culture is expressed in project activity and project thinking and is embodied in the art of planning, invention, and transformation of the world on the basis of preconceived projects. The process of forming a project culture should be aimed at creating an innovative environment in an educational institution, that is, creating conditions for the constant search and renewal of means of professional activity. The dynamics of this process can be ensured only when project culture functions systematically in the teacher's pedagogical experience.

The analysis of different approaches to determining the essence of project technology allows us to talk about its developmental potential, and, first of all, about the development of future teachers' need for knowledge, persistent interest in various sources of information, the ability to work independently with them, as well as the development of initiative of future teachers, social skills in the process of group interactions, their acquisition of experience in research and creative activity, the need and interest in self-educational activities. The inclusion of future teachers in project activities contributes to increasing the efficiency of assimilation of educational material, the formation of creative thinking, the development of knowledge and skills, and the formation of the need for self-improvement.

We see the prospects for further research in the formulation and justification of the conditions for the formation of project-based culture among future teachers.

Key words: project culture, project technologies, professional training of teachers.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в галузі освіти потребують переосмислення основних підходів до організації освітнього процесу, передбачають трансформації процесів, що пов'язані з розвитком особистості. Це в свою чергу зумовлює необхідність активного залучення майбутніх фахівців до проектної діяльності. Проектна діяльність сприяє пошуку оптимальних шляхів, системному й послідовному вирішенню проблем, зокрема життєвих. Саме реалізація проектів як в освітній, так і в майбутній професійній діяльності забезпечує розвиток критичного мислення, креативності, самостійності й потребує належного рівня сформованості проектної культури (Андрощук, 2018).

Модернізація системи професійної підготовки майбутніх педагогів у ЗВО передбачає нове бачення розвитку особистості студента, тому володіння процесом проектування є ознакою сучасної культури фахівця. Проектування змінює тип мислення учасників проекту, наближаючи його потреби до сучасної освіти. Тому виникає необхідність у пошуку шляхів формування проектної культури майбутніх педагогів з урахуванням інноваційних тенденцій реформування освіти.

Проблеми формування проектної культури розкриваються в працях І. Андрощука, Л. Бережної, Т. Карпинської, Н. Коваленко, А. Кравцова, Д. Луп'яка, В. Сидоренка, Л. Хоружої та ін. Зокрема В. Беспалько, А. Брехунець, А. Гіна, О. Марущак, А. Нісімчук, С. Яшук визначають проектну культуру як складову професійної компетентності фахівця, що забезпечує його здатність творчо діяти в сучасному суспільстві, проектувати свою професійну діяльність й оцінювати її результати. Попри значну увагу вчених до означеної проблеми, питання впливу проектних технологій навчання на розвиток проектної культури майбутніх педагогів залишається малодослідженим.

Мета статті – розкрити можливості використання проектних технологій навчання на формування проектної культури майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема формування проектної культури осо-

бливо актуалізується для системи освіти, оскільки саме освіта забезпечує потреби формування якостей сучасної людини, підготовку до творчої діяльності суб'єктів освітнього процесу.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «проект» визначено, як: 1) сукупність документів (розрахунків, креслень тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин тощо; 2) попередній, загаданий текст будь-якого документа, що виноситься на обговорення; 3) задуманий план дій, задум організації, влаштування, заснування будь-чого (Бусел, 2005).

Поступово, під впливом цивілізаційних чинників зміст поняття трансформувався, що аргументується інтерпретаційними варіантами досліджень останнього десятиліття.

Поняття «проект» означає як кинутий вперед задум (у перекладі з латинської) (Бусел, 2005). Проектна діяльність – це спосіб розвитку творчості, самостійності, прагнення до ідеально-перспективного перетворення світу за допомогою креативних дій і операцій у процесі створення конкретного продукту – проекту ідеального та реального (Хоружа, 2006); це одна з найперспективніших складових частин освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту (Ukr.net: Інтернет-портал).

Останнім часом увагу дослідників привертає проектна діяльність, вивчення її можливостей у розвитку творчих здібностей особистості та готовності до нестандартного вирішення професійних проблем. Використання творчих проектів, різних методів їх реалізації спрямоване на зміну репродуктивного характеру пізнавальної діяльності та надання їй продуктивної, інноваційної спрямованості. Наразі проект розглядається як результат проектно-технологічної діяльності; результат реалізації освітньої мети або вирішення життєвої проблеми; певне цільове завдання, на

яке були спрямовані зусилля особистості. Проект є результатом специфічної діяльності людини, в ході якої нею було прийнято відповідні рішення, що забезпечують реалізацію цілей, створення й використання матеріальних або матеріалізованих об'єктів – проектування.

Проектування передбачає наявність у особистості здатності ставити цілі, спрямовувати свою діяльність на їх реалізацію шляхом складання оптимального плану дій, моделювання й прогнозування очікуваного результату, визначення оптимальних технологій й методів його досягнення (Андрощук, 2018: 211).

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови поняття «культура» потрактовується, як: 1) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; 2) рівень розвитку суспільства у певну епоху; 3) те, що створюється для задоволення духовних потреб людини; 4) освіченість, вихованість; 5) рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності (Гура, 2009).

В. Сидоренко, А. Брехунець поняття проєктної культури трактують «як рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, що виражений у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва і який дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем, тобто комфортність тріади: природа – суспільство – техносфера» (Сидоренко, Брехунець, 2012: 271).

Проектна культура особистості – «це сукупність якостей, що відображають знання та здібності їх творчого застосування в проектній діяльності окремою людиною, рівень її системного і проектного усвідомлення дійсності, володіння уміннями та навичками проектної діяльності, освоєння системи морально-етичних і юридичних норм, цінностей, установок, що пов'язані з технічним, соціальним, комп'ютерним проектуванням», – зазначає О. Гура (Гура, 2009).

На думку Л. Бережної, «проектна культура виражається в проектній діяльності й проектному мисленні та втілена в мистецтві планування, винаходу, перетворення світу на підґрунті заздалегідь продуманих проєктів» (Бережна, 2010: 3).

Крім того, ми поділяємо думку Л. Бережної про те, що «процес формування проектної культури має бути направлений на створення інноваційного середовища в навчальному закладі, тобто, створення умов для постійного пошуку,

оновлення засобів професійної діяльності. Динаміка цього процесу може бути забезпечена лише тоді, коли проектна культура функціонуватиме в педагогічному досвіді вчителя систематично» (Бережна, 2010: 8–9).

З-поміж сучасних освітніх технологій, що сформувалися в сучасній науці, в яких поєднуються елементи інтерактивності, інтегративності, проблемності, пошуковості тощо, вирізняються проектні технології навчання, в ході застосування яких реалізуються всі стадії творчого процесу людини: виникнення, обґрунтування, осмислення і прийняття: ідеї, технологічна розробка ідеї, практична робота над втіленням ідеї, апробування об'єкту в роботі, доробка і самооцінка творчого вирішення ідеї. Проектні технології ґрунтуються на дослідницькій діяльності суб'єктів освітнього процесу, стимулюванні їх особистісних інтересів шляхом формування самостійності, уміння логічно та творчо мислити, бачити проблему та вміти приймати нестандартні рішення, шукати та використовувати потрібну інформацію.

Відзначимо, що проектування, у широкому розумінні, є науково обґрунтованою системою параметрів майбутнього об'єкту або якісно нового стану існуючого проєкту як прототипу передбачуваного або можливого об'єкту, стану або процесу. Відтак, проектування можна розглядати як особливий вид творчої діяльності, що має перспективно-практичну орієнтацію. Її суть полягає в тому, щоб стимулювати інтерес студентів до певних проблем, які передбачають необхідність оволодіння сукупністю відповідних знань і через проектну діяльність та вирішення цих проблем продемонструвати практичне застосування отриманих знань.

Проектна технологія передбачає досягнення дидактичної мети через детальне вирішення проблеми, яка має завершитись цілком реальним практичним результатом, відповідно оформленим. Для досягнення цієї мети майбутні педагоги повинні навчитися самостійно мислити, вирішувати проблеми, інтегрувати знання різних навчальних предметів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати наслідки реалізації різних варіантів вирішення проблеми. Виконання проєктів розраховується на певний проміжок часу, впродовж якого здійснюватиметься самостійна, індивідуальна, парна та групова роботи.

До основних вимог організації проектної діяльності майбутніх педагогів належать: виділення конкретної проблеми; теоретична, практична, пізнавальна значущість очікуваних результатів; самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна, групова); структуризація сутнісної час-

тини проєкту із зазначенням поетапних результатів; використання системи наукових методів дослідження, що передбачає певну послідовність дій: визначення об'єкта, предмета, завдань дослідження; окреслення гіпотези дослідження; відбір методів дослідження; збирання, систематизація, аналіз інформації; обговорення результатів роботи; підбиття підсумків, оформлення та презентація результатів; оцінка проєкту; висновки, визначення нових проблем дослідження.

Важливими етапами здійснення проєктної технології є розробка структури та визначення змісту, вибір організаційних форм, підготовка матеріалів для здійснення мотиваційного компонента дидактичного процесу, апробація проєкту на практиці, корекція проєкту (Любчак, 2014: 147). Включення майбутніх педагогів у проєктну діяльність сприяє підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу, формуванню творчого мислення, розвитку технічних знань та умінь і формуванню потреби у самовдосконаленні при дотриманні таких умов: чітке визначення мети, яка досягається студентами у процесі виникнення ідеї, створення та реалізації проєктів, її спрямованість на майбутню професійну діяльність, на самовдосконалення особистості і професіонала; зв'язок проблеми, що вирішується у проєкті, із системою технічних знань, умінь, навичок, які б активізували, потреби студентів в індивідуальному відкритті способу розв'язання визначеного завдання; планування викладачем системи проєктів, визначення місця кожного із них у системі вивчення навчаль-

ної дисципліни та системі професійної підготовки в цілому; створення освітнього середовища, яке б спонукало студентів до самостійного пошуку інформації для реалізації проєкту; створення викладачем якісного портфелю навчально-методичних матеріалів у якості зразків для студентів.

Ефективність використання проєктної технології залежить від рівня підготовки майбутнього педагога. Він повинен володіти такими вміннями: інтелектуальними (працювати з інформацією, аналізувати, систематизувати, узагальнювати, встановлювати асоціації з раніше вивченим, робити висновки); творчими (висувати ідеї, знаходити варіанти вирішення проблеми, передбачати можливі наслідки рішень); комунікативними (відстоювати власну точку зору, знаходити компроміс, прогнозувати свій результат); соціальними (відповідати за результати своєї праці, поважати думку інших) (Омельяненко, 2011: 150–151).

Висновки. Аналіз різних підходів до визначення суті проєктної технології дозволяє говорити про її розвивальний потенціал, і, насамперед, про розвиток у майбутніх педагогів потреби в знаннях, стійкого інтересу до різних джерел інформації, здатності самостійно працювати з ними, а також розвитку ініціативності майбутніх вчителів, соціальних навичок у процесі групових взаємодій, набуття ними досвіду дослідно-творчої діяльності, потреби та інтересу до самоосвітньої діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в формулюванні та обґрунтуванні умов формування у майбутніх педагогів проєктної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук І. Проєктна культура: сутність та особливості. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2018. Вип. 13. С. 207–220. URL: <https://zbirnik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/177> с. 209
2. Бережна Л. Проєктна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 2–4. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/2.pdf.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Гура О. І. Логіко-концептуальні аспекти дослідження формування особистісно-професійних характеристик педагога. 2009. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Pfto/2009_1/files/ped_01_09_Gura.pdf
5. Любчак Н. М. Проєктні технології: сутність та особливості використання у навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2014. Вип. 122. С. 144–150.
6. Омельяненко С. В. Творчі завдання у загально педагогічній підготовці майбутнього учителя. *Педагогіка та психологія*. Чернівці : Чернівецький нац. університет, 2011. Вип. 570. С. 145–153.
7. Сидоренко В. К., Брехунець А. І. Сутність поняття проєктної культури. *Гуманітарний вісник*. 2012. № 28. С. 270–277.
8. Хоружа Л. Проєктна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*. 2006. № 4. С. 11–17.
9. Ukr.net: Інтернет-портал. *Українська педагогіка*. URL: <http://ukped.com/skarbnichka/396.html> (дата звернення: 21.08.2020)

REFERENCES

1. Androshchuk I. (2018). Proektna kultura: sutnist ta osoblyvosti. [Project culture: essence and features]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnologii, menedzhment. Seriya: Pedagogichni nauky*. Kyiv. Vyp. 13. S. 207–220. URL: <https://zbirnik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/177> s. [in Ukrainian].
2. Berezna L. (2010). Proektna kultura yak osnovnyi sposib realizatsii innovatsiinoi pedagogichnoi diialnosti [Project culture as the main way of implementing innovative pedagogical activity]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu*. № 3. S. 2–4. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_3/2.pdf. [in Ukrainian].
3. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod. i dopov.) (2005). [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with additions and additions)] / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. K. ; Irpin : VTF “Perun”. 1728 s. [in Ukrainian].
4. Hura O. I. (2009). Lohiko-kontseptualni aspekty doslidzhennia formuvannia osobystisno-profesiinykh kharakterystyk pedahoha [Logical and conceptual aspects of research on the formation of personal and professional characteristics of a teacher]. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Pfto/2009_1/files/ped_01_09_Gura.pdf. [in Ukrainian].
5. Liubchak N. M. (2014). Proektni tekhnologii: sutnist ta osoblyvosti vykorystannia u navchalnomu protsesi. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu. Seriya: Pedagogichni nauky*. Chernihiv. Vyp. 122. S. 144–150. [in Ukrainian].
6. Omelianenko S. V. (2011). Tvorchy zavdannia u zahalno pedagogichnii pidhotovtsi maibutnoho uchytelia [Design technologies: essence and features of use in the educational process]. *Pedagogika ta psykholohiia. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. universytet*. Vyp. 570. S. 145–153. [in Ukrainian].
7. Sydorenko V. K., Brekhunets A. I. (2012). Sutnist poniattia proiektnoi kultury. [The essence of the concept of project culture]. *Humanitarnyi visnyk*. № 28. S. 270–277. [in Ukrainian].
8. Khoruzha L. (2006). Proiektna kultura vchytelia: etychnyi komponent. [Teacher's project culture: ethical component]. *Shliakh osvity*. № 4. S. 11–17. [in Ukrainian].
9. Ukr.net: Internet-portal. [Ukr.net: Internet portal]. *Ukrainska pedagogika*. URL: <http://ukped.com/skarbnichka/396.html> (data zvernennia: 21.08.2020). [in Ukrainian].